

द्राक्ष बागेत खरडछाटणीची पूर्वतयारी

द्राक्ष सल्ला

डॉ. आर. जी. सोमकुंवर

द्राक्ष बागेत फळकाढणीचा हंगाम संपत आला असून, खरडछाटणीची सुरुवात करण्याची वेळ जवळ येत आहे. गेल्या हंगामात चांगल्या प्रतीचे द्राक्ष उत्पादन आपण घेतले असेल किंवा काही परिस्थिती अपेक्षेप्रमाणे उत्पादन कदाचित मिळाले नसेल. मात्र येत्या हंगामात खरडछाटणीनंतर फळधारक मालकाडी तयार व्हावी व त्या काडीमध्ये सुक्ष्मपड निर्मिती चांगल्या प्रकारे होऊन उच्च प्रतीचे उत्पादन मिळण्याच्या अपेक्षेने द्राक्षबागेत कार्यवाही करणे महत्त्वाचे असेल. चांगल्या प्रतीची द्राक्षे तयार होण्यासाठी खरडछाटणीच्या सुरुवातीपासूनच व्यवस्थापन काटेकोरपणे केल्या त्याचे फायदे मिळतील. खरडछाटणीपूर्वी बागेतील व्यवस्थापन कसे असावे, याची माहिती घेऊ.

वेलीला विश्रांती देणे

गेल्या हंगामात चांगल्या प्रतीचे उत्पादन घेतलेले असल्यास काडीमधून अन्नद्रव्याचा ऱ्हास झालेला असेल. साधारणतः ५०० ग्रॅम वजनाच्या द्राक्ष घडाकारिता आठ ते दहा मि.मी. जाड काडीची गरज असते. या जाडीच्या काडीमध्ये घडाच्या विकासासाठी आवश्यक ती अन्नद्रव्ये साठवून पुरवठा करण्याची क्षमता असते. गेल्या हंगामात अशा प्रकारचा घड तयार

नवीन बागेत ओलांडा वाढवणे.

झालेला असल्यास या वेळी त्या काडीची झीज झालेली असेल. वेलीची ही झीज भरून निघण्यासाठी या वेळी खरडछाटणीपूर्वी वेलीला विश्रांती देणे महत्त्वाचे असते. विश्रांतीचा कालावधी म्हणजे नुसतीच विश्रांती इतका त्याचा अर्थ नसतो. तर वेलीला थोड्या फार प्रमाणात नत्र, स्फुरद आणि पाणी यांचा पुरवठा करणे गरजेचे असते. वेलीला पाणी अशा प्रकारे द्यावे की वेलीची झालेली झीज फक्त भरून येईल. पाण्याचा पुरवठा गरजेपेक्षा जास्त झाल्यास नुसत्याच नवीन फुटी निघू लागतील. यामुळे काडीमध्ये जे काही अन्नद्रव्ये शिल्लक राहिलेले असेल, तेही नवीन फुटीसोबत निघून जाईल. विश्रांतीच्या काळात साधारणतः २० ते २५ किलो डीएपी (१८-४६-०) १५ ते २० किलो किंवा युरिया १० किलो प्रति एकर प्रमाणे दोन हलत्यात विभागून द्यावे.

एकसारख्या फुटीसाठी कमी प्रमाणात हायड्रोजन सायनामाइडचा वापर करावा.

वेलीच्या विश्रांतीच्या कालावधी वीस ते तीस दिवस इतका असू शकेल. किमान कालावधी फळकाढणीनंतर १५ दिवस इतका तरी असावा.

हायड्रोजन सायनामाइडचा वापर

एक सारखे व लवकर डोळे फुटण्यासाठी या वेळी हायड्रोजन सायनामाइडचा वापर महत्त्वाचा असतो. या रसायनाचा वापर जरी केला नाही, तरी डोळे मागे पुढे फुटतात. साधारणतः २० ते २५ मि.लि. हायड्रोजन सायनामाइड प्रति लिटर पाणी या प्रमाणात वापर करता येईल. नवीन ओलांडा तयार करतेवेळी हायड्रोजन सायनामाइडचा वापर नवीन काडीवर करणे टाळावे. या वेळी केवळ जुन्या ओलांडावर हायड्रोजन सायनामाइडचे पॅस्टिंग करावे.

खरडछाटणी घेणे

खरडछाटणी म्हणजे ओलांडावर असलेली काडी तळातून छाटणे होय. या वेळी ओलांडावर असलेली काडी एक डोळा राखून छाटावी. ज्या बागेत ओलांडा पूर्णपणे तयार झालेला नाही, तिथे ओलांडाच्या शेवटी निघालेली काडी तारेवर वाकवून बांधून पाच ते सहा डोळ्यावर छाटणी घ्यावी. जुन्या बागेत ओलांडा जास्त प्रमाणात डागाळला असल्यास त्या परिस्थितीत पूर्ण ओलांडा कापून घेता येईल. मागील हंगामातील काडी नवीन ओलांडा म्हणून वापरता येईल. अशा वेळी पाच ते सहा डोळ्यावर काडी कापून घ्यावी. बऱ्याचशा बागेत फुटी मागेपुढे निघण्याची समस्या दिसून येते. नेमकी खरडछाटणीवेळी झालेली चूक पुढे महागात पडू शकते. ओलांडावर फक्त एक डोळा राखून छाटणी घ्यावी.

मुळांच्या विकासासाठी चारी व खत व्यवस्थापन

घडाच्या विकासाच्या दृष्टीने आपण शिफारशीप्रमाणे खत व पाण्याचे व्यवस्थापन करत असतो. मात्र त्याचा पुरेपर वापर होण्याच्या दृष्टीने त्या वेळीची मुळे सक्षम असणे गरजेचे असते. गेल्या हंगामामध्ये ज्या काही अन्नद्रव्यांचा पुरवठा झाला त्यानंतर आता वेलीची मुळे जुनी व तपकिरी रंगाची झाली असेल. अशी मुळे जमिनीतून अन्नद्रव्ये शोषण्यास सक्षम राहत नाही. तेव्हा आवश्यक ते परिणाम मिळण्याच्या दृष्टीने पांढरी मुळे तयार करण्यासाठी चारी घेणे गरजेचे असते. ही चारी खरडछाटणीच्या आधी पंधरा दिवस घ्यावी. मागील हंगामात तयार केलेला बोदही याच वेळी फोडून घ्यावा. साधारणतः २ फूट रेंद आणि वेलीपासून ८ ते ९ इंच सोडून तीन ते चार इंच खोलीची चारी घ्यावी. यामुळे बोदामध्ये असलेली साधारणतः ३० ते ३५ टक्के जुनी

चांगल्या प्रकारे फुटलेली पांढरी मुळे.

मुळे तुटतील. बऱ्याचदा इतक्या प्रमाणात मुळे तुटल्यानंतर काय होईल, अशी भीती शेतकऱ्यांच्या मनात येते. मात्र यामुळे काही अडचण येणार नाही.

घेतलेल्या चारीमध्ये मुळांचा विकास होऊन वेलीस योग्य तो अन्नद्रव्य पुरवठा होण्यासाठी खतांचे व्यवस्थापन महत्त्वाचे आहे. या वेळी चारीच्या तळांमध्ये दोन वेलीमध्ये दोन घमेले संपूर्ण कुजलेले शेणखत पसरून घ्यावे. हलकी जमीन असल्यास शेणखताच्या खाली तळात काडी कचरा, किंवा उग्याचे पाचट टाकल्यास ते कुजून त्या जमिनीची पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता वाढेल. द्राक्ष लागवडीखाली असलेल्या बऱ्याचशा बागेत चुनखडी कमी अधिक प्रमाणात दिसून येते. यावर प्रभावी उपाययोजना म्हणून मृदा शाम्ब्र सल्फर वापरण्याची शिफारस करते. तेव्हा मातीचे परीक्षण करून चुनखडीच्या प्रमाणानुसार बोदामध्ये सल्फर शेणखतामध्ये मिसळून टाकावे. चुनखडीचे प्रमाण माहिती नसल्यास ४० ते ५० किलो सल्फर प्रति एकर या प्रमाणे शेणखतात मिसळून घेतल्यास त्यांचे चांगले परिणाम मिळतील. जमिनीच्या व वेलीच्या परिस्थितीनुसार

अन्नद्रव्याची पूर्तता बोदामध्ये करावी. यामध्ये तीन वर्षांपुढील बागेमध्ये सिंगल सुपर फॉस्फेट ४०० ते ५०० ग्रॅम

खरडछाटणीपूर्वी १५ दिवस चारी घेऊन त्यात सेंद्रिय व रासायनिक खते शिफारशीप्रमाणे द्यावीत.

प्रति वेल द्यावे. तीन वर्षांखालील बागेमध्ये एसाएपी २०० ते २५० ग्रॅम प्रति वेल बोदामध्ये द्यावे. फेरस सल्फेट १० ते १२ किलो, मॅग्नेशियम सल्फेट १५ किलो, झिंक सल्फेट ५ किलो प्रति एकर या प्रमाणे शेणखतात मिसळून त्यावर मातीचा हलका देऊन चारी झाकून घ्यावी. त्यानंतर बागेत पाणी मुरू करावे. बऱ्याचशा बागेत ओलांडा डागाळण्याची समस्या दिसून येते. चारी घेतल्यानंतर मुळे जास्त काळ उघडी राहिल्यास मुळांमधील पेशी उन्हामुळे एकत्र सुकतील किंवा मरतील. खरडछाटणीच्या वेळी असलेल्या ४० अंशपुढील तापमान या पेशींच्या बाबीसाठी हानिकारक असते. अशा परिस्थितीत डोळे फुटण्यास उशीर लागल्यास

प्रखर सूर्यप्रकाश जास्त काळ ओलांडावर पडतो. त्यामुळे डोळे फुटण्यास उशीर होईल. तसेच ओलांडा डागाळण्याची समस्या तयार होईल. जितक्या लवकर डोळा फुटेल, तितक्या लवकर फूट बाहेर निघाल्यास ओलांडावर सावली पडण्यामुळे ओलांडा डागाळण्याची समस्या कमी होईल. यासाठी चारी घेतल्यानंतर लगेच खते टाकून झाकून त्वरित पाणी द्यावे. खरडछाटणीनंतर साधारणतः १५ दिवसांमध्ये डोळे फुटू लागतात. डोळे फुटण्यापूर्वी बोदामध्ये नवीन पांढरी मुळे तयार होणे आवश्यक असते. त्यामुळे खरडछाटणीपूर्वी १५ दिवस आधी चारी घेण्याची शिफारस केली जाते.

डॉ. आर. जी. सोमकुंवर, ९४२२०३२९८८ (राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, मांजरी, जि. पुणे.)

● कीडनाशकांच्या शिफारशी लेबल क्लेमप्राप्त किंवा जॉरंट अ‍ॅग्रीस्कोप्राप्त आहेत. ● फवारणीचे प्रमाण हाय वॉल्यूम फवारणी पंपासाठीचे आहे. ● खरेदीवेळी पक्के बिल घ्यावे. ● बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहावे. ● लेबल क्लेम वाचावे. ● पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ● रसायनांचा गट तपासावा. ● पीएचआय, एमआरएल तपासावेत. ● पेरणी या लागवडीपूर्वी संबंधित बियाणांवर कोणती बीजप्रक्रिया केलेली आहे, हे तपासूनच पुढील बीजप्रक्रिया करावी.

● मधमाशी, मित्रकीटकांना हानिकारक कीडनाशकांचा वापर टाळावा. ● पीक फुलारा अवस्था लक्षात घेऊन कीडनाशकांचा समजसत वापर करावा.